অধ্যায় ৩ ঃ ৰজনীকান্ত বৰদলৈ ঃ *দন্দুৰা দ্রোহ*-১

অধ্যায় গাঁথনি

৩.১ উদ্দেশ্য

৩.২ পৰিচয়

৩.৩ ৰজনীকান্ত বৰদলৈ ঃ জীৱন আৰু কৃতি

৩.৪ ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ উপন্যাসৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যসমূহ

৩.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

৩.৬ অধিক জানিবলৈ

৩.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

৩.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

৩.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- ঔপন্যাসিক ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ জীৱন আৰু তেওঁৰ সাহিত্য কর্মৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব
- ঔপন্যাসিক হিচাপে ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ উপন্যাসৰ বৈশিষ্ট্যসমূহৰ বিষয়ে সম্যক ধাৰণা লাভ কৰিব
- অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যত ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ স্থান সম্পর্কে জ্ঞান লাভ কৰিব
- ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ উপন্যাসত ছাৰ ওৱাল্টাৰ স্কট আৰু বঙ্কিম চন্দ্র চেট্টার্জীৰ প্রভাৱ সম্পর্কে ধাৰণা কৰিব পাৰিব
- ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ উপন্যাসৰ বিষয়বস্তু, বুৰঞ্জীৰ প্রভাৱ, সমাজ আৰু ধর্মীয় জীৱন, প্রাকৃতিক পৰিৱেশ আদিৰ বিষয়ে অনুধাৱন কৰিব পাৰিব
- ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ সৃজনী প্রতিভাৰ বিষয়ে আভাস লাভ কৰিব।

৩.২ পৰিচয়

স্নাতকোত্তৰ অসমীয়াৰ তৃতীয় পাঠ্য বিষয়ৰ 'অসমীয়া উপন্যাস'ৰ এইটো হৈছে তৃতীয় অধ্যায়। এই অধ্যায়টিত আমি অসমৰ উপন্যাস সম্রাট ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ জীৱন আৰু তেওঁৰ সাহিত্য কৃতিৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰিম। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিলৈ ৰজনীকান্ত বৰদলৈয়ে যিমানখিনি অৱদান আগবঢ়াই গৈছে সেয়া অনস্বীকার্য। বিশেষকৈ অসমীয়া উপন্যাস ৰচনাৰ ক্ষেত্রত বৰদলৈ অদ্বিতীয়। তেওঁৰ ৰচিত উপন্যাসসমূহৰ মাজেৰে অসমৰ ইতিহাস, ৰাজনৈতিক জীৱন, সামাজিক তথা ধর্মীয় জীৱন, অসমৰ প্রাচীন ৰীতি-নীতি, প্রেম-প্রণয়, অসমৰ প্রাকৃতিক পৰিৱেশ আদিৰ বাস্তৱ ছবি প্রতিফলিত হৈছে।

ৰৱদলৈয়ে মুঠ নখন উপন্যাস ৰচনা কৰিছে। তাৰ ভিতৰত এখন সামাজিক আৰু এখন মণিপুৰী আখ্যান এটিক ভিত্তি কৰি ৰচনা কৰা। বাকী সাতখন অসমৰ বুৰঞ্জীক আধাৰ হিচাপে লৈ ৰচনা কৰা। তেওঁৰ উপন্যাসসমূহ হ'ল— *মিৰি জীয়ৰী* (১৮৯৪), *মনোমতী* (১৯০০), *দন্দুৰা দ্রোহ* (১৯০৯), *ৰঙ্গিলী* (১৯০৯), *ৰাধা-ৰুক্মিণীৰ ৰণ* (১৯২৫), *নিৰ্মল ভকত* (১৯২৬), *তাম্রেশ্বৰী মন্দিৰ* (১৯২৬), *ৰহদৈ লিগিৰী* (১৯৩০), আৰু *থাম্বা-থোইবীৰ সাধু* (১৯৩২)। ইয়াৰে *মিৰিজীয়ৰী*খন সামাজিক উপন্যাস আৰু *থাম্বা-থোইবীৰ সাধু* মণিপুৰী আখ্যানৰ ভিত্তিত ৰচিত।

ৰৱদলৈৰ প্রতিখন উপন্যাসেই স্ব-মহিমাৰে উজ্জ্বল। ইতিহাসক আধাৰ হিচাপে লৈ উপন্যাস ৰচনা কৰাৰ অনুপ্রেৰণা তেওঁ ইংৰাজ সাহিত্যিক ছাৰ ওৱাল্টাৰ স্কট আৰু বাংলা সাহিত্যৰ বঙ্কিমচন্দ্র চেটার্জীৰ পৰা পাইছিল। *মিৰি জীয়ৰী* ৰৱদলৈৰ প্রথম উপন্যাস। জন-জাতীয় জীৱনক কেন্দ্র কৰি লিখা এইখন এখন বাস্তৱ জীৱনৰ পটভূমিৰ সামাজিক উপন্যাস। ইতিহাস আশ্রিত উপন্যাসসমূহত অসমৰ সমাজ, ধর্মীয় ৰীতি-নীতি, উৎসৱ-পার্বণ, বিশ্বাস, নাৰী-পুৰুষৰ প্রেম-প্রণয় আদিক অতি কৌশলপূর্ণভাৱে, নিজস্ব ৰীতিৰে উপস্থাপন কৰিছে। এই অধ্যায়টিৰ আলোচনাৰ মাজেৰে আমি ৰজনীকান্ত ৰৱদলৈৰ সাহিত্যিক জীৱন আৰু তেওঁৰ উপন্যাসৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্য সম্পর্কে এটি আভাস পাম।

৩.৩ ৰজনীকান্ত ৰৱদলৈ ঃ জীৱন আৰু কৃতি

ঔপন্যাসিক ৰজনীকান্ত ৰৱদলৈৰ জন্ম হৈছিল ১৮৬৭ চনৰ ২৪ নৱেম্বৰত গুৱাহাটীত। তেওঁৰ উপৰি পুৰুষসকল কনৌজৰ পৰা অহা লোক আছিল। পাছত আহোম ৰজাৰ অনুগ্রহত তেওঁলোক অসমৰ দিহিং অঞ্চলত থাকিবলৈ লয়। ৰজনীকান্ত ৰৱদলৈৰ উপৰিপুৰুষ বংশধৰসকলক দিহিংগীয়া খড়িৰ বংশধৰ বুলিও জনাজাত। ৰৱদলৈৰ ককাদেউতাক তুৰাৰাম ৰৱদলৈ (দেৱ শর্মা) আহোম স্বর্গদেউ চন্দ্রকান্ত সিংহকে ধৰি ৰাজবিষয়াসকলৰ জ্যোতিষ আদি গণনা কৰি দিয়া সন্মানীয় ব্যক্তি আছিল। অসমত মানৰ আক্রমণৰ সময়ত ককাক তুৰাৰাম ৰৱদলৈ পলাই গৈ বঙ্গৰ নদীয়া-শান্তিপুৰ আদি ঠাইত বসতি কৰিছিল। তাতেই সংস্কৃত শিক্ষা গ্রহণৰ সুযোগ পাই পণ্ডিত হিচাপে তেওঁ জনাজাত হৈ পৰিছিল। মানৰ আক্রমণ শাম কটাত তেওঁ পুনৰ কামৰূপৰ বজালী অঞ্চললৈ আহি বিয়া-বাৰু কৰাই ঘৰ-সংসাৰ কৰি থাকিবলৈ লৈছিল। ৰজনীকান্ত ৰৱদলৈৰ পিতৃ নৱকান্ত ৰৱদলৈৰো বজালীতে জন্ম হৈছিল। নৱকান্ত ৰৱদলৈয়ে পাছত হাজো, উত্তৰ গুৱাহাটী আৰু পাছত গুৱাহাটীতে বসতি কৰিবলৈ লয়।

ৰজনীকান্ত ৰৱদলৈয়ে উত্তৰ গুৱাহাটীতে সৰু কালছোৱাত মোমায়েকৰ ঘৰত থাকিবলৈ লৈছিল। মাত্র ন বছৰ বয়সতে তেওঁৰ পিতৃ নৱকান্ত ৰৱদলৈ স্বর্গগামী হয়। শৈশৱতে পিতৃক হেৰুৱাই মাক আৰু মোমায়েকৰ তত্ত্বাৱধানতে ৰৱদলৈ ডাঙৰ-দীঘল হয়। উত্তৰ গুৱাহাটীতে মোমায়েকৰ ঘৰত থাকি ৰৱদলৈয়ে প্রাথমিক শিক্ষা আৰম্ভ কৰিছিল। ল'ৰালি কালৰ পৰাই তেওঁ প্রখৰ বুদ্ধিসম্পন্ন, সহজ-সৰল আৰু নেতৃত্বসুলভ গুণৰ পৰিচয় দিছিল। ৰৱদলৈৰ বিদ্যা আৰম্ভ কৰাৰ

দিনাখন ঘৰত সৰস্বতী দেৱীক পূজা কৰি বিদ্যা আৰম্ভ কৰা হৈছিল। পূজা সমাপন কৰা ব্রাহ্মণ শশধৰ দেৱশর্মাই 'শ্রীমান ৰজনীবোপা বৰ বিদ্বান হ'ব' বুলি ভৱিষ্যৎবাণী কৰিছিল।

উত্তৰ গুৱাহাটীত মোমায়েকৰ ঘৰত থকা সময়তে ঘৰৰ লগুৱা এজনৰ মুখৰ পৰা সাধুকথা, চিকাৰ আদিৰ কথা শুনি তেওঁৰ মনত ভৱিষ্যতে এজন সাহিত্যিক হোৱাৰ ভাব অঙ্কুৰিত হৈছিল। শৈশৱৰ কালছোৱাত মিলাসিং, কাঞ্চন, জয়মল, ফেদেলা, গেন্ধেলা আদি অঘাইতং, পঢ়া-শুনা নকৰা ভালেমান ল'ৰা তেওঁৰ লগৰীয়া আছিল। এই লগৰীয়াবিলাকৰ লগত তেওঁ নৱগ্রহ, শৰণীয়া আদি পাহাৰ বগাইছিল। গুৱাহাটীৰ মাজ-মজিয়াত থকা শিলপুখুৰীত সাঁতুৰিছিল। ওচৰ-চুবুৰীয়াৰ বাৰীৰ আম লগৰ লগৰীয়াৰ লগত ভগাই খাইছিল। বিহুৰ সময়ত পাহাৰ-পথাৰৰ পৰা কাঠ-বাঁহ আৰু নৰা আদি যোগাৰ কৰি ভেলাঘৰ আৰু ভেলাপুজি আদি সাজি তেওঁ আনন্দ উপভোগ কৰিছিল। অঘাইতং, পঢ়া-শুনা সমূলি নকৰা লগৰীয়াবোৰৰ পৰামর্শদাতা হিচাপেও বৰদলৈয়ে সৰুৰে পৰাই এক অনন্য ব্যক্তিত্বৰ গৰাকী হিচাপে পৰিচয় দিছিল। স্কুলীয়া জীৱনত ঘৰুৱা পৰিৱেশৰ বাবে তেওঁৰ তিনিটা বছৰ অথলে গৈছিল যদিও তেওঁ থমকি ৰোৱা নাছিল। ঘৰুৱা পৰিৱেশ, মাক, মোমায়েক, পেহীয়েকৰ মৰম-স্নেহে তেওঁক ভৱিষ্যৎ জীৱনত আগুৱাই যোৱাত সাহস আৰু অনুপ্রেৰণা যোগাইছিল। এগৰাকী বিধৱা পেহীয়েকৰ মৰম-সাদৰে শৈশৱতে তেওঁৰ জীৱন গঢ়াত সহায়ক হৈছিল।

১৮৮৫ চনত বৰদলৈয়ে এণ্ট্রেন্স পৰীক্ষাত উত্তীর্ণ হয় আৰু ১৮৮৭ চনত কলিকতাৰ মেট্রোপলিটান কলেজৰ পৰা এফ.এ. পৰীক্ষাত উত্তীর্ণ হয়। এই সময়ছোৱাত তেওঁ কুৰি টকাৰ ইলিয়টিয় বৃত্তি পাইছিল। ইয়াৰ পাছত কলিকতাৰ চিটি কলেজত বি.এ. পঢ়িবলৈ লয়। একে সময়তে কলিকতাৰ মেডিকেল কলেজতো তেওঁ নামভর্তি কৰে যদিও একে সময়তে দুটা বিষয়ত পঢ়িলে বৃত্তি লাভ কৰাত সমস্যা হোৱাৰ বাবে তেওঁ মেডিকেল অধ্যয়নৰ পৰা বিৰত থাকে। ১৮৮৯ চনত তেওঁ সুখ্যাতিৰে বি.এ. ডিগ্রী লাভ কৰে। বি.এ. পাছ কৰি তেওঁ ওকালতি অধ্যয়নত মন দিছিল যদিও পিছত চাকৰিত মনোনিবেশ কৰিলে।

১৮৯০ চনত তেওঁ চৰকাৰী চাকৰিত যোগদান কৰে। তেওঁ প্রথমে গুৱাহাটীৰ জিলা কমিছনাৰৰ অফিচত কেৰাণীৰ কামত তেওঁ যোগদান কৰিছিল। গেইট চাহাবৰ অধীনত তেওঁ ব্রান্স-এছিছটেণ্ট হিচাপেও কাম কৰে। ১৮৯১ চনত তেওঁ ছাব ডেপুটি কালেক্টৰলৈ পদোন্নতি পায় আৰু লক্ষীমপুৰত চাকৰিত যোগদান কৰে। এই সময়তে তেওঁ মিৰিসকলৰ আচাৰ-প্রণালী শিকি *মিৰি জীয়ৰী* উপন্যাসখন লিখাৰ অনুপ্রেৰণা পাইছিল।

১৯০১ চনত তেওঁৰ এক্সট্রা-এছিছটেণ্ট কমিছনাৰ হিচাপে পদোন্নতি হয়। ১৯০৯ চনত নগাঁৱৰ অস্থায়ী উপায়ুক্ত হিচাপেও বৰদলৈয়ে কার্যনির্বাহ কৰে।চাকৰিৰ সময়ছোৱাত তেওঁ বৰপেটা, বিজনী, হাউলী, সৰভোগ আদি ঠাইলৈ যাবলগীয়া হৈছিল। বৰপেটাত থকা সময়তে তেওঁ তেওঁৰ উপন্যাস *মনোমতী*ৰ সমল গোটাব পাৰিছিল। সেই সময়ত বৰদলৈ এজন নগা সন্ন্যাসীৰ সান্নিধ্যলৈ আহিছিল আৰু তেওঁৰ পৰা শাক্ত আৰু শৈৱ ধর্মৰ অনেক সাৰগর্ভ তত্ত্বৰ অনুসন্ধান লাভ কৰিছিল। কিন্তু বৰদলৈৰ জীৱনত বৈষ্ণৱ ধর্মৰ প্রভাৱ অতি গুৰুত্বপূর্ণ। তেওঁৰ উপন্যাসসমূহত

বৈষ্ণৱ ধর্মৰ প্রভাৱ পৰা দেখা যায়। সমালোচক-সাহিত্যিক ত্রৈলোক্য নাথ গোস্বামীৰ মন্তব্য এই ক্ষেত্রত উল্লেখযোগ্য—

"ৰৱদলৈৰ উপন্যাসৰ ওপৰত ভা�ৰতীয় দর্শনৰ ধাৰা আৰু বিশেষকৈ বৈষ্ণৱ গুৰুসকলৰ ৰসময়ী ভক্তিৰ প্রভাৱ স্পষ্ট।"

ৰৱদলৈৰ *মনোমতী* উপন্যাসতে এই কথা স্পষ্ট ৰূপত প্রকাশ পাইছে। ৰৱদলৈয়ে লিখিছে—

"ৰৱপেটাতে মোৰ ধর্ম জীৱন আৰম্ভ হয়। ৰৱপেটা মোৰ পক্ষে মহাতীর্থ। ৰৱপেটায়ে মোক পৱিত্র শান্তিময়, প্রেমময় বৈষ্ণৱ ধর্মত আশ্রয় লোৱালে।"

নিজৰ কর্মদক্ষতা, নির্ভীকতা, সততা আৰু নানান সামাজিক দায়িত্ব পালন কৰি লগতে, সাহিত্য চর্চা কৰি ১৯১৮ চনত ৰৱদলৈয়ে চাকৰিৰ পৰা অৱসৰ গ্রহণ কৰে।

ৰজনীকান্ত ৰৱদলৈৰ সাংসাৰিক জীৱনো সুখৰ আছিল। এফ.এ. পাছ কৰাৰ পাছত ঘৰৰ অনুৰোধমতেই জগন্নাথ ৰৱদলৈৰ জীয়ৰী স্বর্ণময়ী দেৱীৰ সৈতে তেওঁৰ বিবাহ সম্পন্ন হয়। স্বর্ণময়ী দেৱীৰ সৈতে তেওঁৰ এখন সুখৰ সংসাৰ আছিল। ঘৰৰ অন্য পৰিয়ালৰ সদস্য, কাম-বন কৰা মানুহৰ প্রতিও ৰৱদলৈ সদয় আছিল। পত্নীয়ে শিৱৰাত্রি, লক্ষ্মীপূজা, সৰস্বতী পূজা, সত্যনাৰায়ণ পূজা আদি পূজা উপাসনা কৰাত তেওঁ বাধা প্রদান কৰা নাছিল। নিজে বৈষ্ণৱপন্থী হোৱা সত্ত্বেও আনৰ ধর্ম-কর্মৰ প্রতি তেওঁ উদাৰতা প্রকাশ কৰিছিল।

ছাত্র অৱস্থাৰ পৰাই ৰৱদলৈয়ে সাহিত্য চর্চা কৰিছিল। অসমীয়া সাহিত্য জগতলৈ তেওঁৰ অৱদান অনবদ্য। অসম আৰু অসমীয়া জাতি, অসমৰ ইতিহাস আদিৰ প্রতি তেওঁৰ অসীম শ্রদ্ধা আৰু প্রীতি আছিল। একাধাৰে এজন কবি, গল্পকাৰ, প্রাবন্ধিক, নাট্যকাৰ, ঔপন্যাসিক, ব্যঙ্গ ৰচনা লেখক, পাঠ্যপুথিৰ লেখক, ধর্মীয় ৰচনা লেখক, সম্পাদক হিচাপে অসমীয়া সাহিত্যত তেওঁৰ অৱদান লেখত ল'বলগীয়া। আনহাতে, অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতিৰ ভাষণ, বিভিন্ন সভা-সমিতি আদিত দিয়া তেওঁৰ ভাষণ-বক্তৃতাসমূহ অসমীয়া সাহিত্যৰ অমূল্য সম্পদ। তেওঁৰ প্রবন্ধসমূহো আছিল বিবিধ বিষয়ৰ। সেইবোৰৰ ভিতৰত আছিল জীৱনীমূলক, শিক্ষামূলক, ভ্রমণ বিষয়ক, অনুবাদমূলক, প্রত্নতত্ত্ব বিষয়ক আদি। ৰৱদলৈয়ে তেওঁৰ জীৱন-স্মৃতি বিজড়িত এখনি আত্মজীৱনী লিখা বুলিও জনা যায়। যদিও সাহিত্যৰ প্রতিটো দিশতে তেওঁ হাত ফুৰাই গৈছে তথাপিও অসমীয়া সাহিত্য জগতত তেওঁ উপন্যাস সম্রাট হিচাপেহে পৰিচিত। ইংৰাজী উপন্যাস সাহিত্যত ছাৰ ওৱাল্টাৰ স্কট আৰু বাংলা উপন্যাস সাহিত্যৰ বঙ্কিমচন্দ্র চেট্টার্জীৰ দৰে ৰৱদলৈয়েও অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যত এক বিশেষ স্থান লাভ কৰিছে।

জানি থোৱা ভাল

ওৱাল্টাৰ স্কটে (১৭৭১-১৮৩২) বুৰঞ্জীৰ আধাৰত উপন্যাস ৰচনা কৰে। ঊনবিংশ শতিকাৰ আগভাগতে স্কটে ডেৰ কুৰিৰো অধিক উপন্যাস ৰচনা কৰি ইংৰাজী উপন্যাস সাহিত্যত এটি নতুন দিশ উন্মোচন কৰে।

কলিকতাৰ পঢ়াশলীয়া জীৱনত 'অসমীয়া ভাষা উন্নতি সাধিনী সভা' চমুকৈ 'অ. ভা. উ. সা. স.'ৰ তেওঁ এজন সক্রিয় সদস্য আছিল। চন্দ্র কুমাৰ আগৰৱালা, লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা, হেমচন্দ্র গোস্বামী, ৰমাকান্ত বৰকাকতিকে ধৰি কেইবাজনো সাহিত্য চর্চা কৰা ছাত্রৰ নেতৃত্বত সভাত সাহিত্য চর্চা হৈছিল। সেই অনুষ্ঠানতে 'শনিবৰীয়া চাহমেলত' অসমীয়া ছাত্রৰ দ্বাৰা সাহিত্য পাঠৰ লগতে অসমীয়া ভাষাৰ উন্নতিৰ চর্চা হৈছিল। বৰদলৈয়ে তৃতীয় বার্ষিকত পঢ়ি থাকোঁতেই শনিবৰীয়া চাহ মেলৰ 'শৰীৰ-তত্ত্ব' নামৰ অনুবাদ প্রবন্ধ এটি পাঠ কৰিছিল। বৰদলৈৰ এই অনুবাদত অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ প্রতি থকা প্রীতিৰ লগতে স্বকীয় চিন্তাধাৰাও প্রকাশ পাইছিল। এই প্রবন্ধটি পাছত *জোনাকী* আলোচনীত প্রকাশ পাইছিল।

জানি থোৱা ভাল

Huxleyৰ *Human Anatomy* নামৰ গ্রন্থৰ 'শৰীৰ-তত্ত্ব' নাম দি বৰদলৈয়ে অনুবাদ কৰিছিল। হিন্দী সাহিত্যত প্রেমচান্দক উপন্যাস সম্রাট আখ্যা দিয়া হৈছে।

লক্ষীমপুৰত চাকৰি কৰা সময়ত তেওঁ 'চেতন প্রাণী আৰু উদ্ভিদৰ পার্থক্য' আৰু 'ৰক্তাহাৰী পাদপ' নামৰ দুটা চিন্তাশীল প্রবন্ধ ৰচনা কৰে। ইয়াৰ বাহিৰেও গেইট চাহাবৰ অনুৰোধত 'Religion of the Miris', 'The Potteries of Assam', চেমন চাহাবৰ অনুৰোধত 'The Weaving Industry of Assam'. আৰু গর্ডন চাহাবৰ অনুৰোধত 'The Chutias of Assam' আদি টোকা যুগুত কৰে। পঢ়াশলীয়া পাঠ্যপুথিৰ অভাৱ পূৰণ কৰি ১৮৯৭ চনত তেওঁ *জ্ঞান সোপান* ৰচনা কৰে। নাটক ৰচনাতো বৰদলৈয়ে হাত দিছিল। ১৮৯০ চনত কনকলাল বৰুৱা আৰু গোপাল কৃষ্ণ দেৰ সৈতে লগ লাগি *সাৱিত্রী-সত্যৱান* নামৰ নাটক এখন ৰচনা কৰে। অসমীয়া ভ্রমণ সাহিত্যতো তেওঁৰ দখল আছিল। ভাৰতৰ তীর্থস্থান ভ্রমণ কৰি তেওঁ অভিজ্ঞতা অর্জন কৰিছিল। ১৯১৪ চনত তেওঁ 'পুৰী ভ্রমণ' প্রবন্ধটি ৰচনা কৰে। কেবাটাও প্রত্নতত্ত্বমূলক, গভীৰ চিন্তাশীল প্রবন্ধ ৰচনা কৰিও অসমীয়া সাহিত্যলৈ তেওঁ অৱদান আগবঢ়াই গৈছে। 'মণিপুৰী জাতি', 'শদিয়া ৰাজ্যৰ পুৰণি তত্ত্ব', 'ডিব্রুগড়ৰ আইথান দর্শন', 'দেৰ দামোদৰ আৰু হিন্দুধর্ম', 'শ্রীশ্রীভট্টদেৰ', 'মহাপুৰুষ শ্রীশ্রীশঙ্কৰদেৰ', 'দক্ষিণ পাট সত্রৰ নৱদেৰ সত্রাধিকাৰ' আদি তেওঁৰ উল্লেখযোগ্য প্রবন্ধ। এই চিন্তাগধুৰ প্রবন্ধসমূহ *জোনাকী, বাঁহী, আৱাহন, মিলন* আদি আলোচনীৰ পাততে প্রকাশ পাইছিল।

অসমীয়া সাহিত্যৰ মনোবিজ্ঞান সম্পর্কীয় বিষয় ৰচনা কৰিও তেওঁ মহৎ বৰঙণি আগবঢ়াইছে। ১৯০৬ চনত 'মনোবিজ্ঞান' নামৰ প্রবন্ধ *উষা* আলোচনীৰ ১ম, ২য়, ৩য় আৰু ৪র্থ সংখ্যাত প্রকাশ পাইছিল। বৰদলৈয়ে গল্পকাৰ হিচাপেও তিনিটা গল্প ৰচনা কৰিছে। গল্পকেইটা হৈছে— 'গা ধন', 'প্রেমৰ উপাসক' আৰু 'সৌন্দর্যৰ উপাসক'। বৰদলৈয়ে মাত্র এটা কবিতা লিখা বুলি জনা যায়। 'মানৰ প্রতি-আক্রমণৰ গীত' নামৰ কবিতাটি ডিম্বেশ্বৰ নেওগ সম্পাদিত *কাব্য প্রতিভাত* সন্নিৱিষ্ট হৈছে।

ৰৱদলৈয়ে ধেমেলীয়া ৰচনা সম্ভাৰো আগবঢ়াই গৈছে। 'মই স্বাধীন নে?' 'আত্মবিনোদক থিয়েটাৰৰ দল', 'চেনচাচ্-পিয়ল', 'নগৰ সঙ্কীর্তন', 'শ্রীভোলাই শর্মাৰ ভাৰ প্রৱণতা' আদি ধেমেলীয়া-লঘু প্রবন্ধত তেওঁৰ সমাজ-সংস্কাৰৰ মনোভাৱ প্রকট হৈ উঠিছে। ইয়াৰ বাহিৰেও মিৰি সন্মিলন, অসম চুতীয়া সন্মিলন আদিত আগবঢ়োৱা তেওঁৰ ভাষণসমূহত জাতি-জনগোষ্ঠী, সমাজ-সংস্কৃতিৰ স্বৰূপ প্রকাশ পাইছে। 'অসম সাহিত্য সভা'ৰ নগাঁৱত অনুষ্ঠিত অষ্টম অধিৱেশনত সভাপতিৰ আসন গ্রহণ কৰি তেওঁ যি অভিভাষণ প্রদান কৰিছিল সেয়া অসমীয়া সাহিত্যৰ অমূল্য সম্পদ। ৰৱদলৈ আছিল দামোদৰপন্থী বৈষ্ণৱ ধর্মাৱলম্বী লোক। তেওঁ *অসম প্রদীপিকা* নামৰ ধর্মমূলক আলোচনী এখনো প্রকাশ কৰিছিল। লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই *বাঁহী* আলোচনীত ৰৱদলৈৰ ধর্মমতৰ বিৰোধিতা কৰি তেওঁক তীব্রভাৱে সমালোচনা কৰিছিল। আকৌ, বাণীকান্ত কাকতিয়েও ভবানন্দ পাঠক ছদ্মনামেৰে *অসম প্রদীপিকাৰ* সম্পাদক ৰৱদলৈক সমালোচনা কৰিছিল। ৰৱদলৈয়ে এই আটাইবোৰৰে প্রত্যুত্তৰ অতি সুন্দৰভাৱে দিছিল আৰু বৈষ্ণৱ ধর্মৰ প্রতি তেওঁৰ আনুগত্যৰ পৰিচয় দিছিল।

ৰজনীকান্ত ৰৱদলৈৰ সমস্ত সাহিত্যকর্মৰ ভিতৰত উৎকৃষ্ট হ'ল তেওঁৰ উপন্যাসসমূহ। ৰৱদলৈয়ে কলিকতাৰ কলেজত অধ্যয়ন কৰি থকা সময়ত ৱাল্টাৰ স্কট আৰু বঙ্কিমচন্দ্রৰ উপন্যাস পঢ়িবলৈ সুবিধা পাইছিল আৰু সেই ঔপন্যাসিকদ্বয়ৰ দ্বাৰা অনুপ্রাণিত হৈছিল। *দন্দুৰা দ্রোহৰ* পাতনিত এই কথা তেওঁ উল্লেখ কৰিছে। ছাত্রাৱস্থাতে উপন্যাস লিখাৰ ধাউতিয়ে তেওঁৰ মনত খোপনি পুতিছিল। আনহাতে, ককাক, দেউতাক আৰু ঘৰৰ পৰিয়ালৰ অন্যান্য লোক, বয়সস্থ লোকৰ মুখত অসমৰ প্রাচীন কথা, মানৰ আক্রমণত অসমৰ দুর্যোগপূর্ণ দিনৰ কথা শুনিও তেওঁৰ মনত স্বদেশ, স্বজাতিৰ প্রতি গভীৰ আৱেগ আৰু অতীত প্রীতি উপচি পৰিছিল। তেনে কাহিনীকে তেওঁ উপন্যাসৰ মাজেৰে ৰূপ দিবলৈ আগ্রহ প্রকাশ কৰিছিল।

- ৰজনীকান্ত ৰৱদলৈয়ে ভোলাই শর্মা ছদ্মনামত ধেমেলীয়া প্রবন্ধ লিখিছিল।
- মেৰী কেৰলী, ভিক্টৰ হিউগো, আলেকজেণ্ডাৰ ডুমা, ছার্লছ ডিকেন্স আদি বিখ্যাত শিল্পী-সাহিত্যিকৰ ৰচনাৰ দ্বাৰাও ৰৱদলৈ অনুপ্রাণিত হৈছিল।

কলিকতা এৰি তেওঁ যেতিয়া অসমলৈ ঘূৰি আহিছিল তেতিয়া 'অ. ভা. উ. সা.' সভাৰ কর্ণধাৰ ব্যক্তি, অসমৰ সুযোগ্য সন্তান ৰমাকান্ত ৰৱকাকতিক এনেদৰেও কৈছিল যে তেওঁ অসমলৈ ঘূৰি গৈ ওৱাল্টাৰ স্কট আৰু বঙ্কিমচন্দ্রৰ দৰে অসমত এলানি উপন্যাস লিখিব। কার্যক্ষেত্রত সেয়ে হৈছিল। স্বদেশ-স্বজাতিৰপ্রাচীন গৌৰৱৰ প্রতি শ্রদ্ধা জনাই আৰু অসমৰ জাতি-জনগোষ্ঠীৰ বিষয়ে গভীৰ অধ্যয়ন কৰি তেওঁ নখন উপন্যাস ৰচনা কৰি গৈছে। তেওঁৰ উপন্যাসসমূহৰ কথা আগতে উল্লেখ কৰা হৈছে। তেওঁৰ *মিৰি জীয়ৰী* (১৮৯৪) প্রথম আৰু একমাত্র সামাজিক উপন্যাস। *মনোমতী* (১৯০০), *ৰঙ্গিলী* (১৯২৫), *নির্মল ভকত* (১৯২৬), *তাম্রেশ্বৰী মন্দিৰ* (১৯২৬), *ৰহদৈ লিগিৰী* (১৯৩০) এই উপন্যাসকেইখন মানৰ আক্রমণৰ পটভূমিত ৰচিত হৈছে। *দন্দুৰা*

দ্রোহ (১৯০৯) উপন্যাসখন আহোম বিষয়া বদন বৰফুকনে কামৰূপৰ প্রজাৰ ওপৰত কৰা অত্যাচাৰৰ বিৰুদ্ধে হৰদত্ত আৰু বীৰদত্ত নামৰ দুই ভাতৃৰ নেতৃত্বত হোৱা বিদ্রোহৰ ভিত্তিত ৰচিত হৈছে। *ৰাধা-ৰুক্মিণীৰ ৰণ* (১৯২৫) উপন্যাসখনো আহোম ৰজাৰ বিৰুদ্ধে মোৱামৰীয়াসকলৰ বিদ্রোহৰ ভিত্তিত ৰচিত। *থাম্বা-থোইবীৰ সাধু* (১৯৩২) মণিপুৰৰ প্রচলিত সাধু এটিৰ আধাৰত লিখা এখন উপন্যাস। বৰদলৈৰ উপন্যাসৰাজিয়ে পাঠকক স্বদেশ-স্বজাতিৰ আত্মগৌৰৱৰ প্রতি সচেতন কৰি তোলাৰ লগতে ধর্মীয় ধ্যান, ৰীতি-নীতি, আদর্শৰ প্রতিও আকৃষ্ট কৰি তুলিব পাৰিছে। অসমৰ ইতিহাসৰ অতি গুৰুত্বপূর্ণ তথ্যপাতিও তেওঁ বুৰঞ্জীমূলক উপন্যাসৰ মাজেৰে পাঠকক অৱগত কৰিছে। অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতিৰ 'অভিভাষণ'ত তেওঁ উল্লেখ কৰিছিল এনেদৰে—

> "অসমীয়া উপন্যাস যেন অসমীয়া চৰিত্রৰ, অসমীয়া সমাজৰ কাব্য-কাননৰ সফল ফট্‌ফটীয়া দাপোণ আৰু উপন্যাসৰ সিদ্ধান্তই যেন পাঠকক ঈশ্বৰমুখী কৰি উন্নতিৰ বাটলৈ নিয়ে। ফচহু বজৰুৱা উপন্যাস যেন অসমীয়াই নিলিখে।"

'উপন্যাসৰ সঁজুলি' নামৰ প্রবন্ধত বৰদলৈয়ে উপন্যাসৰ বিষয়বস্তু, লিখাৰ কলা-কৌশল সম্পর্কে লিখি থৈ গৈছে।

বৰদলৈৰ উপন্যাসত গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ *অসম বুৰঞ্জী* আৰু ছাৰ এডৱার্ড গেইটৰ 'A History of Assam'ৰ প্রভাৱ পৰা দেখা যায়। সাঁচিপতীয়া পুৰণি পুথিৰ প্রভাৱো তেওঁৰ উপন্যাসত পৰিলক্ষিত হয়। অসমীয়া সাহিত্যৰ উপন্যাস ৰচোঁতা হিচাপে ৰজনীকান্ত বৰদলৈ অদ্বিতীয়।

বৰদলৈ এজন সুযোগ্য অভিনেতাও আছিল। শ্বেইক্সপীয়েৰৰ 'Comedy of Errors'ৰ অসমীয়া ভাঙনি *ভ্রমৰঙ্গত* অভিনয় কৰি তেওঁ দর্শকক আপ্লুত কৰিছিল। চাকৰি জীৱনতো তেওঁ সুৰুঙা পালে অভিনয় কৰি ভাল পাইছিল। *কীচক বধ* নাটক লিখি আৰু তাত অভিনয় কৰিও তেওঁ প্রশংসাৰ পাত্র হৈছিল।

১৯৪০ চনৰ ২৫ মার্চ তাৰিখে তিনিকুৰি তেৰ বছৰ বয়সত (৭৩ বছৰ বয়সত) এইগৰাকী ঔপন্যাসিক, অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ সাধকৰ পৰলোকপ্রাপ্তি ঘটে। বৰদলৈৰ মৃত্যুত অসম তথা অসমীয়াই এজন কৃতি পুৰুষক হেৰুৱালে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

১নং প্রশ্ন ঃ ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকর্ম সম্পর্কে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক। (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত)

চিন্তা-চর্চা কৰক - ৩.১

অধিক জানিবলৈ শাখাটোত থকা গ্রন্থসমূহৰ সহায়েৰে ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ উপন্যাসসমূহৰ বিষয়ে আৰু তেওঁৰ উপন্যাসৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যসমূহৰ বিষয়ে বহলাই লিখিবলৈ যত্ন কৰক। এই ক্ষেত্রত নগেন ঠাকুৰ সম্পাদিত *এশ বছৰৰ অসমীয়া উপন্যাস* পাঠ্য গ্রন্থখনো আপোনাৰ সহায়ক গ্রন্থ হ'ব।

৩.৪ ৰজনীকান্ত ৰৱদলৈৰ উপন্যাসৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যসমূহ

অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যক ৰজনীকান্ত ৰৱদলৈয়ে সুপ্রতিষ্ঠিত কৰি থৈ গৈছে। ৰৱদলৈয়ে নখন উপন্যাস ৰচনা কৰিছে। তাতে এখন সামাজিক আনখন মণিপুৰৰ সাধুকথাৰ আধাৰত ৰচনা কৰা। বাকী সাতখন উপন্যাসেই ঐতিহাসিক। ইংৰাজী উপন্যাস সাহিত্যত ওৱাল্টাৰ স্কট আৰু বাংলা উপন্যাস সাহিত্যত বঙ্কিমচন্দ্রই উপন্যাস ৰচনা কৰাৰ দৰে ৰজনীকান্ত ৰৱদলৈয়েও 'জোনাকী' যুগতে অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যক এটা গঢ় দিয়ে। ৰৱদলৈৰ উপন্যাসসমূহ বিশ্লেষণ কৰিলে কিছুমান বৈশিষ্ট্য দেখিবলৈ পোৱা যায়। তলত ৰৱদলৈৰ উপন্যাসৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যসমূহ দাঙি ধৰা হ'ল—

১) ৰৱদলৈৰ উপন্যাসৰ এটা বৈশিষ্ট্য হ'ল ৰোমান্সধর্মিতা। ওৱাল্টাৰ স্কটৰ উপন্যাসৰ আদর্শত ৰৱদলৈয়ে উপন্যাস ৰচনা কৰিছিল যদিও অসমৰ প্রাকৃতিক-সামাজিক তথা ৰাজনৈতিক পৰিৱেশৰ লগত খাপ খুৱাই অসমৰ মাটি-পানীৰে তাক সজাই তুলিছিল। স্কটে ইংলেণ্ডৰ 'High Land', 'Low Land' পৰিৱেশ উপন্যাসত পৰিৱেশিত কৰাৰ দৰে ৰৱদলৈয়ে অসমৰ নদী, বিল, পর্বত, ঝাৰণি আদি পৰিৱেশন কৰিবলৈ যত্ন কৰিছিল। ইতিহাস প্রীতি প্রাচীন অসমৰ মান-মর্যাদা, বীৰ-বীৰাঙ্গনাসকলৰ শৌর্য-বীর্য আদি উপন্যাসৰ কাহিনীৰ মাজেৰে পৰিৱেশন কৰি জনগণক স্বদেশ প্রেমেৰে ৰোমাঞ্চিত কৰাৰ প্রয়াস ৰৱদলৈৰ উপন্যাসৰ বৈশিষ্ট্য। মান-মৰাণৰ আক্রমণ, অসমীয়া জাতিৰ সাহস, দেশাত্মবোধৰ ধাৰণা, অতীত প্রীতি, ৰাজনৈতিক ধুমুহাত বিপর্যস্ত অসমৰ ছবি আদি উপন্যাসৰ মাজেৰে প্রতিফলিত কৰা তেওঁৰ উপন্যাসৰ উদ্দেশ্য আছিল। উপন্যাসৰ চৰিত্রসমূহো বুৰঞ্জীৰ পৰা আহৰণ কৰিছিল লগতে কাল্পনিক চৰিত্রৰ সহযোগত কাহিনী আগবঢ়াই নিছিল। ৰৱদলৈয়ে ঘটনাৰ বৈচিত্র্যতাৰ লগতে মিল ৰাখি অতীতৰ প্রীতি উপন্যাসত প্রতিফলিত কৰিছিল।

২) ৰৱদলৈৰ উপন্যাসৰ আন এটি বৈশিষ্ট্য পৰিলক্ষিত হয় চৰিত্র সৃষ্টিত। নাৰী চৰিত্র সৃষ্টিত ৰৱদলৈয়ে বিশেষ পাৰদর্শিতা লাভ কৰিছে। তেওঁৰ প্রায় আটাইকেইখন উপন্যাসেই নাৰী চৰিত্র প্রধান। উপন্যাসৰ নাম ভূমিকাতো নাৰীকেই প্রাধান্য দিয়া হৈছে। *মিৰি জীয়ৰী, মনোমতী, ৰহদৈ লিগিৰী, ৰঙ্গিলী, তাম্বেশ্বৰী মন্দিৰ, ৰাধা-ৰুক্মিণীৰ ৰণ* আদি নাৰীৰ নামযুক্ত। সমাজত নাৰীৰ মর্যাদাৰ প্রতি ৰৱদলৈ সচেতন আছিল। সমাজত নাৰী যে সদায় অৱদমিত হৈ আহিছে, সেই কথা উপন্যাসসমূহত প্রকাশ পাইছে। তেনেস্থলত নাৰীৰ মর্যাদা তথা নাৰীৰ মুক্তি স্বাধীনতাৰ বার্তা তেওঁৰ উপন্যাসত প্রতিফলিত হৈছে। তেওঁৰ উপন্যাসৰ নাৰী চৰিত্রৰ মাজত সততা, ত্যাগ, গভীৰ আবেগপূর্ণতা, একনিষ্ঠতা, সংযমশীলতা থকা দেখা যায়। *মিৰি জীয়ৰীৰ* পানেইয়ে উপন্যাসৰ গতিশীলতাত প্রধান ভূমিকা লৈছে। *মনোমতীত* মনোমতী কেন্দ্রীয় চৰিত্র, *ৰঙ্গিলীৰ* ৰঙ্গিলী আদর্শ চৰিত্র, *ৰহদৈ লিগিৰীৰ* ৰহদৈ চৰিত্রতে উপন্যাসৰ সমগ্র শক্তি নিহিত আছে। *দন্দুৰা দ্রোহৰ*

হৰদত্তৰ পত্নী আত্মবলী তথা অচল-অটল চৰিত্র, *তাম্রেশ্বৰী মন্দিৰৰ* আঘনী আৰু ফুলেশ্বৰী চৰিত্রই প্রাধান্য লাভ কৰিছে। *নির্মল ভকতৰ* ৰূপহী এটি আলফুলীয়া সৰল নাৰী চৰিত্র। এই আটাইকেইটি নাৰী চৰিত্রই ভাৰতীয় নাৰীৰ ঐতিহ্য বহন কৰিছে।

ৰৱদলৈৰ উপন্যাসত নাৰী চৰিত্রৰ তুলনাত পুৰুষ চৰিত্রসমূহৰ স্থান গৌণ। তেওঁৰ উপন্যাসসমূহ নায়িকা প্রধানহে নায়ক প্রধান নহয়। ইয়াৰ ভিতৰত তিনিটা চৰিত্রক নায়কৰ শাৰীত স্থান দিব পাৰি। আনহাতে, ঐতিহাসিক চৰিত্রবোৰো গৌণ। কেইটামান কাল্পনিক চৰিত্রকো নায়ক হিচাপে কল্পনা কৰিব পাৰি।

৩) ৰৱদলৈৰ উপন্যাসত ইংৰাজ সাহিত্যিক ওৰাল্টাৰ স্কট আৰু বাংলা সাহিত্যিক বঙ্কিমচন্দ্রৰ উপন্যাসৰ প্রভাৱ পৰাটো তেওঁৰ উপন্যাসৰ আন এটা বৈশিষ্ট্য। *দন্দুৰা দ্রোহ* নামৰ উপন্যাসত তেওঁ লিখিছে— "কলেজত থাকোঁতে ছাৰ ওৰাল্টাৰ স্কটৰ নভেলশ্রেণী, স্বর্গীয় বঙ্কিম চেট্টার্জীৰ উপন্যাসশ্রেণী পঢ়িছিলোঁ।" বঙ্কিমচন্দ্রৰ ইতিহাস আশ্রিত উপন্যাসত জাতীয়-চেতনা জাগ্রত কৰাৰ দৰে আৰু স্কটৰ উপন্যাসত দেশৰ প্রতি থকা শ্রদ্ধা, অতীত প্রীতিৰ দৰে ৰৱদলৈৰ উপন্যাসতো এনে ধাৰণা থকা দেখা যায়।

৪) ৰৱদলৈৰ উপন্যাসৰ কাহিনী প্রেম-প্রণয়সুলভ। প্রেমিক-প্রেমিকাৰ মিলনত কেতিয়াবা সুখাবহ নতুবা শোকাবহ পৰিণতি দেখা গৈছে। প্রেম-মিলনৰ ক্ষেত্রত কেতিয়াবা প্রতিদ্বন্দ্বী বিৰোধ, পৰিয়ালকেন্দ্রিক মান-মর্যাদা, আকৌ কেতিয়াবা ঐতিহাসিক বিপর্যয়ে প্রতিবন্ধক হিচাপে থিয় দিছে। অসফল প্রেমে অতিশয় শোকাবহভাৱে নতুবা ভগৱৎ প্রীতিৰ মাজেৰে মানৱ প্রেমলৈ উন্নীত হৈছে।

৫) ৰৱদলৈৰ উপন্যাসসমূহত অলৌকিক বর্ণনা পৰিলক্ষিত হৈছে। *মিৰি জীয়ৰীত* প্রেমিক-প্রেমিকাৰ কৰুণ পৰিণতিত অদৃষ্টৰ পৰিহাস ফুটি উঠিছে। আন আন উপন্যাসতো স্বপ্ন, ভেল্কিবাজ, সম্মোহন বিদ্যা, যৌগিক শক্তি, দৈৰী মায়া আদিৰ প্রভাৱ দেখা যায়। *মিৰি জীয়ৰী, দন্দুৰা দ্রোহ, নির্মল ভকত, তাম্রেশ্বৰী মন্দিৰ, ৰহদৈ লিগিৰী* আদি উপন্যাসত এনে বর্ণনা পোৱা যায়।

৬) ৰৱদলৈৰ উপন্যাসত ৰাজনৈতিক ঘটনাৰ লগতে সমাজ জীৱনৰ বিভিন্ন দিশ উন্মোচিত হৈছে। *মিৰি জীয়ৰীত* মিৰি সমাজৰ ৰীতি-নীতি, পূজা-পাতল, শাসন ব্যৱস্থা, নৰাচিঙা বিহুৰ বর্ণনা, *মনোমতীত* ৰৱপেটাৰ দৌল উৎসৱ, অসমীয়া জাতি-সংস্কৃতিৰ ঐক্যবদ্ধতাৰ বাবে পাঠকক অনুপ্রাণিত কৰাৰ প্রচেষ্টা, *দন্দুৰা দ্রোহত* তান্ত্রিক পদ্ধতি, দুর্গোৎসৱৰ আয়োজন, *ৰঙ্গিলীত* বিহু উৎসৱৰ বর্ণনা, *নির্মল ভকতত* বৈষ্ণৱ ধর্মৰ শ্রেষ্ঠত্ব, সত্রৰ ৰীতি-নীতি *তাম্রেশ্বৰী মন্দিৰত* বামাচাৰীৰ তান্ত্রিক বিদ্যা, বৈষ্ণৱ ধর্ম, নৰবলি প্রথা, *ৰহদৈ লিগিৰীত* তান্ত্রিকতা, বৈষ্ণৱ ধর্মৰ প্রাধান্য, ভগৱৎ সাধনা, যোগবল আদিৰ প্রভাৱ, *ৰাধা-ৰুক্মিণীৰ ৰণত* অসমৰ সংস্কৃতিৰ আৰু *থাম্বা-থোইবীৰ সাধুত* মণিপুৰৰ সামাজিক লোকাচাৰ, ধর্মীয় দিশ আদিৰ বর্ণনা দেখা যায়।

৭) ধর্মৰ প্রভাৱ তেওঁৰ উপন্যাসৰ আন এটা বৈশিষ্ট্য। ৰৱদলৈ বৈষ্ণৱ ধর্মানুৰাগী আছিল বাবেই তেওঁৰ প্রতিখন উপন্যাসতে ইয়াৰ উল্লেখ আছে। বৈষ্ণৱ ধর্মৰ সাধন-প্রণালী, হঠযোগ, তান্ত্রিক সাধনা, বৈষ্ণৱ ধর্মৰ শ্রেষ্ঠতা উপন্যাসৰ কাহিনীৰ মাজেৰে প্রতিফলিত হৈছে। উপন্যাসৰ যোগেদি পাঠকক ধর্মৰ প্রতি আকর্ষণ কৰাই তেওঁৰ উপন্যাস ৰচনাৰ অন্যতম আদর্শ বুলি লেখকে নিজেই উল্লেখ কৰি গৈছে।

৮) প্রাকৃতিক পৰিৱেশৰ বর্ণনাত ৱর্ডছৱর্থ, ৱার্ণচ, গল্ডস্মিথ আদি ইংৰাজ কবিৰ প্রভাৱ স্পষ্ট। আনহাতে প্রাচীন ভাৰতীয় সাহিত্যৰ প্রভাৱ পৰাটোও লক্ষণীয়।

৯) তেওঁৰ সাতখন ঐতিহাসিক উপন্যাসৰ ভিতৰত *দন্দুৰা দ্রোহ* আৰু *ৰাধা-ৰুক্মিণীৰ ৰণ* উপন্যাসতহে বুৰঞ্জীৰ প্রভাৱ অধিক।বাকীকেইখনৰ কাহিনীত কল্পনাৰ ৰহণেৰে ইতিহাসক টানি অনা হৈছে।

১০) তেওঁৰ উপন্যাসৰ গতি গতানুগতিক। আশ্চর্য বা নাটকীয়তা প্রকাশ পোৱা নাই। প্রেমিক-প্রেমিকাৰ মিলনৰ দৃশ্য,ৰাজনৈতিক পৰিপ্রেক্ষিতত নায়ক-নায়িকাৰ মিলন অথবা বিচ্ছেদ, ধর্মৰ ওচৰত ভগৱৎ প্রীতিত শৰণাপন্ন আদিৰে উপন্যাসৰ কাহিনীৰ পৰিসমাপ্তি ঘটিছে।

১১) তেওঁৰ উপন্যাসসমূহ পূর্ব পৰিকল্পিত ধাৰণাৰ ভিত্তিত ৰচিত। প্রতিখন উপন্যাসতে পৰিকল্পিত ধাৰণাৰ লগত পৰিৱেশ-পৰিস্থিতি ব্যাখ্যা কৰি যোৱাত সময়ে সময়ে ৰস উপলব্ধিত ব্যাঘাত জন্মিছে। কোনো কোনো উপন্যাসত পাঠকৰ সৈতে পোনপটীয়াভাৱে সংযোগ স্থাপন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। কাহিনীৰ আকর্ষণীয়তা বঢ়াবলৈ খল-দুষ্ট চৰিত্রক অতি ক্রূৰতাৰে চিত্রিত কৰিছে। অতীতৰ পৰিৱেশৰ বর্ণনাত পাঠককো লগত লৈ অতীতৰ স্থানবোৰ চিনাকি কৰি দিছে। লগতে থলুৱা গীত-মাত, জনবিশ্বাস, জনশ্রুতি আদিকো উপন্যাসত ঠাই দিছে।

১২) ৰৱদলৈৰ উপন্যাসত অত্যুক্তিৰ দোষেও ক'ৰবাত ক'ৰবাত ঠাই পাইছে। *ৰঙ্গিলী* উপন্যাসত বিহুৰ বর্ণনা, *নির্মল ভকত*, *তাম্রেশ্বৰী মন্দিৰ*, *ৰহদৈ লিগিৰীত* ধর্মৰ আলোচনাৰ মাত্রাধিক্যই এনে অত্যুক্তি দোষক সূচাইছে।

১৩) অসম প্রীতি, জাতি-জনজাতিৰ প্রতি প্রীতি, ঐকান্তিকতা আৰু মানৱ সমাজৰ প্রতি থকা সহানুভূতি ফুটি উঠিছে তেওঁৰ উপন্যাসসমূহৰ মাজেৰে। অসমৰ অতীতৰ প্রতি থকা শ্রদ্ধা তেওঁৰ উপন্যাসসমূহত বিদ্যমান। উৎকৃষ্ট সাহিত্যৰ ই এটা প্রধান লক্ষণ।

১৪) ৰৱদলৈৰ উপন্যাসৰ ভাষা সহজ-সৰল, চিত্রধর্মী, স্বাভাৱিক। বাক্য চুটি চুটি, খণ্ডবাক্য আৰু উপমাৰ প্রয়োগো থকা দেখা যায়। সংস্কৃতগন্ধী ৰচনা ৰীতিৰ প্রয়োগ তেওঁৰ উপন্যাসৰ ভাষাত আছে। চৰিত্রৰ বৈচিত্র্য বা জটিলতা থকা দেখা নাযায়। উপস্থাপন ৰীতিও সৰল— নামনি অসমৰ ভাষাৰ প্রয়োগ কথোপকথনৰ মাজেৰে প্রকাশ পোৱা দেখা গৈছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

২নং প্রশ্ন ঃ বৰদলৈৰ উপন্যাসৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যসমূহ আলোচনা কৰক। (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৩.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- ৰজনীকান্ত বৰদলৈ অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যৰ সম্রাট স্বৰূপ। তেওঁৰ হাততে অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যই এটা গতি লাভ কৰিলে। ছাত্র অৱস্থাতে তেওঁৰ মনত উপন্যাস ৰচনা কৰাৰ বীজ অংকুৰিত হৈছিল।
- ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকর্ম সম্পর্কে জ্ঞাত হ'লো। বৰদলৈয়ে সামাজিক উপন্যাসৰ বাহিৰেও ঐতিহাসিক উপন্যাস ৰচনা কৰিছে। তেওঁ সর্বমুঠ নখন উপন্যাস ৰচনা কৰি গৈছে।
- বৰদলৈয়ে ইংৰাজ সাহিত্যিক ওৱাল্টাৰ স্কট আৰু বাংলা সাহিত্যিক বঙ্কিমচন্দ্রৰ উপন্যাসৰ অনুপ্রেৰণাত উপন্যাস ৰচনাত হাত দিছিল। অসমৰ অতীত প্রীতি, বীৰত্বমূলক কার্য, প্রাকৃতিক পৰিৱেশ, সমাজ জীৱন আদি বৰদলৈৰ উপন্যাসত প্রতিফলিত হৈছে।
- বৰদলৈৰ উপন্যাসসমূহ নাৰী চৰিত্র প্রধান। নাৰীৰ মর্যাদাৰ প্রতি ঔপন্যাসিক সচেতন আছিল। নাৰী চৰিত্রৰ তুলনাত পুৰুষ চৰিত্রসমূহ গৌণ। বুৰঞ্জী আৰু কল্পনাৰ আধাৰত তেওঁ উপন্যাসৰ চৰিত্রসমূহ সৃষ্টি কৰিছিল।
- তেওঁৰ উপন্যাসত ধর্মৰ প্রভাৱ অধিক। তান্ত্রিক, বৈষ্ণৱ ধর্ম আদিৰ উল্লেখ তেওঁৰ উপন্যাসত আছে। লগতে অলৌকিক কার্যৰ কথাও উল্লেখ আছে।
- বৰদলৈৰ উপন্যাসৰ কাহিনী প্রেম-প্রণয়াত্মক। নায়ক-নায়িকাৰ প্রেমৰ পৰিণতি মিলনাত্মক, শোকাৱহ নতুবা ভগৱৎমুখী পৰিৱর্তনত সামৰা হৈছে।
- বৰদলৈয়ে অসম বুৰঞ্জীৰ সমলৰ আধাৰত, জনশ্রুতি আৰু জনবিশ্বাসৰ আধাৰত, অসমৰ জনগোষ্ঠী, সমাজ-সংস্কৃতি, উৎসৱ-পার্বণ আদিৰ সমাহাৰত উপন্যাসসমূহ ৰচনা কৰিছিল।

৩.৬ অধিক জানিবলৈ

১) গোস্বামী শর্মা, প্রণতি আৰু শর্মা, অনিল (সম্পা.) (১৯৯৯) ঃ *কুৰি শতিকাৰ কুৰিজন বিশিষ্ট অসমীয়া*; নলবাৰী ঃ জার্ণাল এম্প'ৰিয়াম।

২) ঠাকুৰ, নগেন (সম্পা.) (২০১২) ঃ *এশ বছৰৰ অসমীয়া উপন্যাস*; গুৱাহাটী ঃ জ্যোতি প্রকাশন।

৩) নেওগ, মহেশ্বৰ (২০০০) ঃ *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা*; গুৱাহাটী ঃ চন্দ্র প্রকাশ।

৪) বৰকটকী, বীৰেন (১৯৬৭) ঃ *ঔপন্যাসিক ৰজনীকান্ত বৰদলৈ*; যোৰহাট ঃ অসম সাহিত্য সভা।

৫) ভৰালী, শৈলেন (১৯৯২) ঃ *আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ ইতিহাস*; গুৱাহাটী ঃ চন্দ্র প্রকাশ।

৬) শর্মা, বসন্ত কুমাৰ (সঙ্কলক) ঃ *ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ উপন্যাস সমগ্র*; গুৱাহাটী ঃ সাৰদা প্রকাশন।

৭) শর্মা, সত্যেন্দ্রনাথ (১৯৯২) ঃ *অসমীয়া উপন্যাসৰ ভূমিকা*; গুৱাহাটী ঃ সৌমাৰ প্রকাশ।

৮) শর্মা, সত্যেন্দ্রনাথ (২০০৮) ঃ *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*; গুৱাহাটী ঃ সৌমাৰ প্রকাশ।

৩.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কৰল ৰূপৰেখা)

১নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ পৰিচয়... ...বংশ পৰিচয় চাকৰি জীৱন... ...সাহিত্য কৃতি... ...অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যত স্থান... ...আদি দিশৰ ওপৰত আলোকপাত কৰিব লাগিব।

২নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ বৰদলৈৰ উপন্যাস... ...সাধাৰণ আলোচনা... ...স্কট আৰু বঙ্কিমচন্দ্রৰ অনুপ্রেৰণা... ...বৰদলৈৰ উপন্যাস লিখাৰ পটভূমি... ...সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যসমূহ... ...আলোচনা কৰিব লাগিব।

৩.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

প্রশ্ন ১ ঃ ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ জীৱন আৰু কৃতি সম্পর্কে এটি আলোচনা যুগুত কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যত ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ স্থান সম্পর্কে বিশ্লেষণ কৰক।

প্রশ্ন ৩ ঃ অসমীয়া ঐতিহাসিক উপন্যাস সম্পর্কে এটি প্রবন্ধ যুগুত কৰক।

প্রশ্ন ৪ ঃ ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ উপন্যাসসমূহৰ এটি সাধাৰণ আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্রশ্ন ৫ ঃ ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ উপন্যাসত নাৰী চৰিত্রৰ প্রাধান্য সম্পর্কে এটি আভাস দাঙি ধৰক।

প্রশ্ন ৬ ঃ ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ উপন্যাসৰ চৰিত্রসমূহ বিশ্লেষণ কৰি এটি প্রবন্ধ যুগুত কৰক।

প্রশ্ন ৭ ঃ ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ উপন্যাসসমূহৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যসমূহ আলোচনা কৰি এটি প্রবন্ধ যুগুত কৰক।

প্রশ্ন ৮ ঃ ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ উপন্যাসসমূহত সমাজ জীৱনৰ চিত্র কেনেদৰে প্রকাশ পাইছে আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ৯ ঃ ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ উপন্যাসত ধর্মৰ প্রভাৱ কিদৰে প্রতিফলিত হৈছে আলোচনা এটি আগবঢ়াওক।

প্রশ্ন ১০ ঃ ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ ঐতিহাসিক উপন্যাসকেইখনত ইতিহাসৰ প্রভাৱ কেনেদৰে পৰিছে তাৰ এটি প্রবন্ধ আগবঢ়াওক।

প্রশ্ন ১১ ঃ ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ উপন্যাসত ওৱাল্টাৰ স্কট আৰু বঙ্কিমচন্দ্র চেট্টার্জীৰ প্রভাৱ সম্পর্কে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্রশ্ন ১২ ঃ 'ৰজনীকান্ত বৰদলৈক অসমৰ স্কট বুলিব পাৰি' —কথাষাৰ যুক্তিৰে আলোচনা কৰক।

*** ***** ***